

III.

Dějiny erbů, erbovního práva a heraldiky.

Heraldickými vyměřeními probrali jsme první část přípravné vědy k heraldice. Druhá část její jest dějepisná proprava obsahující:

1. Dějiny erbů.
2. Dějiny erbovního práva.
3. Dějiny heraldiky.

Již staří Řekové a Římané užívali zvláštních znamení na svých praporcích válečných a na mincích k rozeznání od podobných odznaků jiných národů. Orla legií římských a oblíbené znamení císařův obrali si později Němci za odznak své říše. Sova na penězích Athenských, pegasus na Korinthských, růže na Rhodských nachází se také na penězích kolonií těchto měst. I u básníků řeckých a římských připomínají se rozmanité odznaky na štítech, o kterých se nejednou dí, že rodinnými a zděděnými byly (Statius v Thebaidě VII. 277, Euripides ve Phoenissách IV., Plutarch v životě Alkibiadově). Také praporce, lodě, budovy a náčiní Řeků a Římanů označeny bývaly rozmanitými obrazy po majitelově libovůli, ale dědičným se nestávaly, aniž se z nich nějaké právo dovozovalo.

První dědičné erby náležejí šlechtě a stejnou dobou u všech západních národů a na konci posledního čtvrtletí XII. století u vyšší a na začátku XIII. věku u nižší šlechty se objevují. Z toho plyne, že erby svým původem souvisí se šlechtou, pak že nejstarší erby byly rodinné erby a u rozličných národů najednou se objevivše poukazují na socialní změny tohoto stavu, které křížáckými válkami způsobeny byly. Množství křížáků, kteří pospolu táhli do východních krajin, záhy dali k tomu příčinu, že přátelé a příbuzní jich stejnými odznaky štítů své si zdobili, aby se snadno poznávali a statečné činy své zvěčnili sobě přiměřenými obrazy. Čechové nejen měli účastenství v těchto válkách, nýbrž i v Evropě oslavili své jméno výpravou k Milánu (1158), kde rekovnými činy svými se doma i v cizině proslavili. Po staletí se oslavování těchto činů v erbovních pověstech ozývalo. Páni z Choustníka chlubili se, že předek jich první zlezl hradby a vzal si na štít žebřík. Ten se vyskytuje již l. 1223 na pečetí Sezemy z Kostomlat; i jest zřejmo, že se tato pověst (asi l. 1310 napsaná) na otce neb děda Sezemova vztahuje. Rozumíme tomu totiž tak, že Sezemova

rodina erb svůj na poč. 13. stol. volila, majíc v dobré paměti čin svého předka. K témuž dobývání nese se erb půl koně na pečeti Drslava, nejvyššího sudího Plzeňského kraje (1269), který po něm zdědili páni z Pardubic a do dnešního dne dochovali Malovci z Malovic. Doložití ještě sluší, že erby mezi Čechy, Moravany a Poláky velice rozšířené, jako zavnutá střela, lekna a j. především ve východních Čechách se nacházejí a znamení samorostlá, čistě slovanská představují. V západních Čechách spíše německých vzorů následováno.

Dějiny rozvoje heraldiky. Mimo štít není známo v prvních sto letech heraldiky, že by někde jinde erbovní znamení se spatřovala. Nejstarší je tedy heraldika štítu a ježto štít vždy a všude nutným podkladem erbu byl a jest, heraldice štítu nejvíce péče věnováno bylo. Ve Španělsku, Vlaších, Francii a Anglii těšil se štít, i když helmy přibírány, přece vždy takové oblibě, že se heraldika helmy nikdy heraldice štítu nevyrovnala. V Němcích a Čechách jak štít, tak helm stejný rozvoj měly heraldický. V Čechách objevují se na panovnických pečetích z počátku jen prázdné štíty. První štít s orlicí jest na pečeti knížete Přemysla I. 1192 a 1193, druhý se lvem na pečeti Vladislava jinak Jindřicha I. 1202, třetí na pečetech Děpolticů I. 1213. Nejstarší panské erby v Čechách jsou na pečetech Vítků z Prčic (1220) a Sezemy z Kostomlat (1223). Na Moravě vyskytují se nejstarší štíty na pečeti Budiše z Náměště (1234) a Olbrama Šenka z Šimberka, jehož pečeť asi z téže doby pochází.*) Pečeť Vítkova překonává však ostatní panskou úpravu; neb tu spatřujeme pána stojícího v celém oděni vojenském an drží korouhev a o štít se opírá. Tato úprava u předních rodů panských docházela velké obliby a trvá po celé 13. stol. Z r. 1237 zachovala se pečeť Bohuslavy z Černic s obrazem paní, která má štítek pod prsou. Podobné oblibovali si páni z Hradce (1255), z Lichtemburka (1257), z Oseka (1275), ze Šternberka a Janovic (1284). Jako zvláštnost mezi těmito pečetmi vyskytuje se okrouhlá pečeť Kojaty Hrabšice (na listu r. 1227 datovaném) beze štítu a toliko s erbovním znaméním, což pokládáme za podezřelý příznak. Na náhrobku Časlavském zachoval se erb pana Mstislava z Chlumu, který na rozhraní 13. a 14. stol. zemřel, s celou postavou, jako bývalo zvykem na pečetech (Obraz: Hradý XII. 300). Podobný je náhrobek Hronův v kostele Pacovském (Obraz: Hradý IV. 205). Poslední vyobrazení tohoto druhu zachovalo se v knize bratrstva arlberského asi z l. 1400, kde Břeněk z Ryžemberka a Jan ze Strakonice s prápory a erby vyobrazení jsou. (Obraz toho přinesl časopis Adler.) Vyobrazení pánů jako štítůnošů svých erbů uchýlilo se záhy na náhrobky jejich, kde zůstalo do l. 7. st.

První řada obsahovala vyobrazení štítů s postavami a tu jsme mezi nejstaršími pečetmi připomenuli také pečeti Sezimovu, Budišovu a Olbramovu. Těmi se začíná druhá řada, na nichž jest toliko štít bez postavy vyobrazen.

*) Neviděv pečeti Jimrama z Medlova (1220), nemohu říci, je-li pravá čili nic.

K dotčeným třem pečetem druží se pečeť Havla a Jaroslava Markvarticů (1237), Zbraslava z Miletína (1241) a Bavora ze Strakonice (1243). Z druhé polovice 13. století vyskytuje se jich hojně, ale převládá jen pouhý štít.

Zmíněná vyobrazení patří většinou panskému stavu; aspoň tak lze tvrdit o některých s jistotou, ale u ostatních také nelze uhadnouti, patří-li panskému neb vladyckému stavu; tak že nemožno říci, která je nejstarší pečeť vladycká. Ale k nejstarším vyobrazením vladyckých erbů patří zajisté erb na náhrobku Hrza, který byl purkrabí na Zvíkově, l. 1275 zemřel a v klášteře Zlatokoronnském pohřben byl. (Obraz ve Hradech XI. 26.) Na náhrobku je pouhý štít. Z druhé polovice 13. st. zachovalo se několik vladyckých štítů na pečetích. Nejstarší erb měšťana náleží Jindřichovi Voglovi, měšťanu Německobrodskému z r. 1258 a jest mluvícím erbem, protože na pečetě jest vyobrazen pták. Drslaus Viknantův a Mikuláš od věže přivěsili své pečeti k listu r. 1297; oba jsou měšťané Brněnští.

O heraldice pokročilejší svědčí spojení dvou erbovních znamení na jednom štítě, též vedlejší znamení k erbu přidávaná na rozdíl jednotlivých osob téže rodiny anebo jednotlivých rodin téhož rodu, též rozmanitý směr erbovních znamení a konečně zdvojnásobnění aneb opakování téhož erbovního znamení třikrát neb čtyřikrát. Nejstarší spojený erb jest Děpolticův, knížecí větve Přemyslovců, jenž ukazuje lva a půl orlice (tedy rodinný a zemský erb dohromady), jak svědčí Děpoltova pečeť z r. 1210. Týž erb měl (ovšem to náhoda) l. 1268 Albertus de Ebeleiben a asi od těch dob česká města Mělník a Plzenec, na Moravě Jevíčko a v Polsku Krakov. Vedle tohoto pouhého seskupení dvou znamení vidíme na pečetích Záviše a Vykarta z Polné l. 1282 již spojení dvou štítů v jeden, totiž štít na zděl polovičný, v jedné polovici lvice Markvarticů, v druhé tři listy srdcovité pp. z Tirné. Také sem připočísti můžeme alianční erby Anežky z Obřan, manželky Vítka ze Švabenic (1287, po polovici Švabenského a Kunštatského erbu) a Sabiny z Koryčan (vlastně Sabiny Cimburské z Řečice, 1349), složený z růže a polovice Cimburského erbu. Zvláštního způsobu jsou erby na pečetích pánův Krumlovských. Vítek z Krumlova (1259—1277) má na štítě lva, jenž drží štítek s růží; tento jest v pravém rohu, zabíraje asi pětinu štítu a od ostatku štítu jest čarou oddělen. Na sekrytě (po rubu) jest také lev (Vyšní Brod). Podobné jsou dvě pečeti Vokovy (1283, 1290), jen že tu není znamení růže od ostatku odděleno a jako zvláštní štítek vyřezáno. Z těch příčin lze lva tohoto za něco takového, jako byli pozdější štítonoši pokládati. Podobně se to má se štítem Budivoje z Krumlova (1259, Vyšní Brod), kdež jsou okolo růže tři ptáci. Na štítě Záviše z Falkensreina (1272, Mnichov) jest sokol (falco) k růži tuším jen k vůli přijetí přidáný a tak vlastně erb rodinný na nepravý mluvící erb (an kámen schází a je tu jen stromek) přeměněn.

Pozdější než spojení dvou štítů v jeden, jest rozdělení štítu křížem. U nás první je má král na majestátu, kterým v l. 1325—1346 pečetil. Tu jest vyobrazen jedá na koni, drží štít křížem předělený, na němž se střídají

livové český a lucemburský a tak se spatřuje i dvakrát na krupíři. Takový štít (na prsou orlice) je i na malé pečetí téhož krále, kterou počal pečeti r. 1322. U pánů novota mnohem později se začíná, spíše se jeví snaha štítů dáti vedle sebe. Tak to je ku př. na pečetí Oldřicha z Hradce (1292 až 1309), o níž jest níže řeč. Anežka vdova ze Žleb (1356, c. k. dv. arch.) dala si na pečeť tři štíty a manželky pánů z Rožemberka (1357 Mecla, 1376 Eliška, 1380 Anežka) dávaly svůj a mužův vedle sebe, ano Anežka je zdvojnásobila majíc dva štíty s růží a dva s erbem pp. z Wallsee. Ale současně se již objevuje křížové dělení, jako u Pertolta z Lipého, probošta Vyšehradského (1337), Zbyňka Zajíce z Hazemburka (1341), u jehož potomků pak zůstalo pravidlem, u Jana z Rožemberka (1359—1389) a jiných osob panského stavu. V druhé polovici 14. stol. přibývá takových štítů. Také mnohé paní následovaly příkladu pánů, jako ku př. l. 1358 Adleta z Lipého (štíty pp. z Wallsee a z Lipého) a Anna vdova po Petrovi ze Šternberka (1398, růže a hvězda).

První po štítu vyskytuje se helmice heraldická, a to nejdříve na jezdeckých pečetích. Na těchto vyobrazen jest pán jeda na koni v oděni vojenském, drže jednou rukou štít a druhou buď meč (pravicí) aneb praporek (levicí). Na hlavě bývá helma, která jen tehdy platí za heraldickou, má-li klenot (rohy, křídla, prkna). Napřed se vyskytuje u panovníků (u nás první 1192). Nejstarší, na které se herald. helma vyskytuje, jest krále Přemysla z l. 1262—1270 a jest pak podobná úprava pravidlem až do smrti krále Jana. Způsob ten napodobňován od Mikuláše knížete Opavského a od vynikajících odin panských. Nehledíme-li k Jaroši Zbislavci (v kl. Oseckém) patří sem pečeť Bavora ze Štrakonic (1308—1316) a Jindřicha z Rožemberka (1286—1308). U potomkův tohoto se pak nacházejí výhradně, zejména u Petra (1318), Petra (1347—1364), Oldřicha (1439—1450), Petra (1502—1520), Viléma (1565) a tuším také Petra Voka. Když novota tato králi začala, Smil z Lichtemburka, jeden z nejbohatších pánův, sestrojil si velkou pečeť (1264—1278), na níž jest vyobrazen stoje a drže levicí štít a pravicí praporek. Na hlavě má kbelcovitou helmici s dvěma velkými rohy jeleními. Samotnou helmici oblíbil si Oldřich z Hradce. Na pečetí jeho r. 1267 (arch. Drážďanský) spatřuje se helmice, jí po stranách dvě růžovité desky a pod ní dva štítky s růžemi k sobě nakloněné. V l. 1292—1300 má podobnou pečeť, ale na místě levé růže jest obrácená kotvice, která prý manželce jeho roz. ze Stubenberka náležela, ale od té doby u Hradeckého rodu ve vážnosti zůstávala. Druhá taková helmice spatřuje se na pečetí Beneše z Doupova (asi r. 1280). Jest sloučena s vrchní polovici jeřába neb čápa rozkřídleného tak, že krk se hlavou jsou nad helmici a křídla po stranách (Arch. gub.). Svoje ze Stetlina (1290) má na své pečetí helmici se dvěma hořícími kotouči. Takových pečetí, na kterých bývaly helmice s klenoty, pak se v Čechách hustě užívalo, zejména u stavu vladyckého, a to až do sklonku panování Václava IV.

Spojení helmice se štítem vedlo pak k vytvoření úplného erbu. První, kdo tak učinil, byl moravský pán Tas z Tasenberka (1281 až 1293) a l. 1293 ho následoval Vznata z Lomnice. Současně totéž nacházíme l. 1281 u Jence ze Šumberka. Čím blíže k naší době, tím je tohoto způsobu více příkladů, až v 15. st. způsob tento úplně opanoval a stal se pak pravidlem. Prvopočátečně stojí helmice na jednom rohu nakloněného štítu.

Půl druhého sta let později, než se začalo slučování dvou erbovnických znamení na jednom štítě, zaváděna zvláštnost na štít sázeti dvě i více helmic. V starších dobách, i když štít složen byl z několika erbů, dávali jen jednu helmu s klenotem prvotního erbu anebo klenoty heraldicky na jedné helmě spojili. První příklad štítu se dvěma helmami nacházím v rodině nynějších hrabat Šliků. L. 1436 měl Kašpar Šlik z Lažan na kříž rozdělený štít, na němž trojhranná špice s třemi prstny s polovičným lvem se střídá; na pravé helmici jest lev a na levé na složených křídlech trojhranná špice. Soběslav z Miletínka má l. 1459 na štítě křížem předěleném, na němž střídá se polovina šachovnice s orlicí (Žirotínskou), vedle níž jest žebřík (pp. z Choustníka) dvě helmy; na každé ze dvou helmic jest trup panny, která jest podnes klenotem Dohalských z Dohalic (Arch. Svatováclavský). Erb vývodní Vácslava z Michalovic na paláci zámku Strakonického malovaný ozdoben jest dvěma helmicemi; na pravé jest bílý lev Markvarticů, na levé složená křídla Zvířetických a Lemberských. Na štítě je v prvním poli lev, v druhém polovičný štít bílý a černý Michalců, v třetím poli erb Kytliců a na čtvrtém Koldiců. V 17. st. dostali Holičtí ze Šternberka, když do hrabského stavu povýšeni byli, 3 helmy a u jiných rodů podobně se dalo, takže nově jmenovaní svob. páni po dvou, hrabata po třech helmách na polepšené štíty dostávali.

Přikryvadla neb fafrnochy jsou názvy závoje, kterými se helma (druhdy i klenot na ní) pokrývaly, aby se helma sluncem příliš nerozpařovala. Páni vracejíce se z dlouhých a slavných bojů přinášeli je domů rozedrané a roztřepené, což jim však nebylo k necki. Přikryvadla vyskytují se od té doby, co se celý erb na pečetích vyskytuje a to zejména od poč. 14. st. (Na pečetích; též sem patří žlutý závoj na helmici Jana z Michalovic asi z r. 1300.) Z počátku jsou sice rozletitá, ale neroztřepená, ale ke sklonku téhož století dávána přednost rozedraným jakožto slavnějším, jen že stylisace byla taková, jako by v nich zoubky vystřihávány byly, ale druhdy i třepení z nich visí. Čím později, tím přikryvadla se zobrazují delší a ku konci 15. st. obklopují štít ze dvou stran.

Nejstarší vedlejší výzdobou erbu jsou štítonoši, kteří se u nás již ve 13. st. vyskytují, nejstarší o 75 let dříve než v Bavorsku (1259 až 1334). Mimo pány štítů, ať jezdců ať pěších, o kterých již shora mluveno, byli takovými výzdobami lidé, andělé a zvířata, kteří štít neb helmu buď z obou stran, neb jen z jedné strany anebo také za štítem stojíce drželi. Zvláštní oblibě těšili se v té příčině ve 13. a 14. st. ptáčekové, které teprve

později jiná zvířata a v 15. a 16. věku diví mužové, lidé vůbec, andělé a dravá zvířata vystřídali. O pečetí pana Vítka z Krumlova (1259), jehož lva jsme za štítonoše vyložili, již jsme mluvili. Jest to vzácný zjev, jemuž podobného by tak snadno nenašel. První ptáčky měl na své pečetí Budivoj z Krumlova (1259). Krásnou sbírku štítonošů poskytuje lázeňská bible pro krále Václava IV. sepsaná, kde diví muži, lázeňské panny a lednáčkové se střídají. V síni věže Blatenského hradu, na konci 15. století malbami ozdobené, jsou také erby, ale při nich jen lidé, ač nejrozmanitějšího zaměstnání, štítonoši.

Z příkladů štítonošů, jak se na pečetích neb malbách nacházejí, lze souditi, že hlavně panský stav (druhdy i vladykové) jimi erby své zdobili a v každé době jinými figurami. Aby štítonoši v nějaké rodině se dědili, toho nemáme příkladů až teprve v 16. stol. a to u Bechyňů z Lažan, Kamýků z Pokratic, posledních pánů z Rožemberka, Jindřichova Hradce a Slavatů. V erbovních listech jsme štítonošů nenašli.

Prvotní smysl jednotlivých částí erbu záhy se zapomenul, ale starodávné ušlechtilé formy jeho se vyvíjely až do 16. st., kde heraldický sloh ustrnul a heraldika znenáhla své svěží formy ztrácela, až je v 17. st. docela ztratila. Jak heraldický cit utuchl, o tom svědčí blasonování erbů v erbovních listech. Krátké až úsečné vypsání, jako činivali notáři 14. a 15. st., již nestačí a co dříve z pravidla se předpokládalo beze všeho výkladu, ku př. zvířata na štítě vyobrazená v pravo obrácena bývají, nyní již výslovně (a zbytečně) se praví, též i barvy všech částí helmice se jmenují, o kterých před tím zmínky nebývalo. Vznešená prostota a jednoduchost starých štítů o jediném erbovním znamení zmizela, poněvadž lidská ctižádostivost se pachtila po mnohých polích na štítě, aby byl hodně pestrý a mnohobarevný. Začátek tohoto nevkusu a úpadku jeví se již ke sklonku 16. st., kdy v oblibu vešly štíty pokosem neb pošikem rozdělené o jediném erbovním znamení, které barvami se střídajíc štít vyplňuje. Polepšení a rozhojnění také bývalo častou příčinou, že erb zbytečnými znameními přeplněn býval, jako se stalo u erbu Obyteckých z Obytec. Když smysl pro erb a jeho části utuchl, tuž zevnější ozdoby nabývaly důležitosti, jako štítonoši, hesla, pavilony a pozadí štítu z válečných trofeí uspořádané. Také vynalézavost v příčině nových štítů zabočila často do nepravých kolejí. Toho dokladem jest erb, který si volil Šimon Lomnický z Budče. Proti českému zvyku musíme popis jeho počítí od klenotu, který pannu nahou, prostovlasou, pod pás z koruny vynikající ukazuje, jejížto ostatní tělo pod korunou a helmou z vrchu štítu vynikajíc jako rybí ocas na konci zahnutý do dvou třetin štítu jeho středem se nese; u spodu štítu pak vlny mořské vypodobněny jsou.

Hledíme-li k uměleckému rozvoji erbů, rozeznáváme v Čechách a na Moravě trojí dobu, totiž:

1. dobu posledních Přemyslovců, kdy štít s erbovním znaméním byl hlavní věcí;

2. dobu od 14. až do 16. století, kteráž rozkvětem heraldiky se nazývá a kdy všechny části erbů souměrně se zdokonalovaly a také od svých pánů nošeny bývaly;

3. dobu od 16. století až na naše časy. Erbovní části se z oděvů pánů odkládaly, místo klasičtější harmonie nastal nelad a přihlíželo se více k zevnějším ozdobám, než ku vnitřní podstatě štítu. Když pak renesance zanikla a barokový sloh ve tvarech stočených si libující nastal, i heraldika tomu směru podlehla a do nevkusných forem zabočila, které šťastně za naší paměti odstraněny.

Na budovách románského slohu, který u nás do polovice 13. věku trval, našli jsme jen tři erby, dva světské a jeden kněžský. V kostele Chotyšanském mezi Benešovem a Vlašimí jest nad velkým oltářem na okrouhlém svorníku větev o třech listech lípových, která sice znamená štítu kolem sebe nemá, ale přece za erbovní znamená Chotyšanských pánů (zamilované jich jméno Mrakota) se pokládati musí, jako tak zvaný Levínský kocour (vlastně lvíce Markvarticů) za velkým oltářem na zdi Levínského kostela se nacházející. Nejstarší náš erb kněžský jest nad tympanem Hrusického kostela a jest nejen čtverhranný, nýbrž také na čtyři pole uvnitř rozdělený, tak že dvě mají po lilii, jedno kříž a čtvrté jest prázdné. Staršího původu jsou štíty malované na zdech staré románské ve Znojmě, nejstarší to naše malované štíty. Na nich spatřují se růže, pruhy a jiného způsobu malování, ale nic se z toho nevztahuje na jistou osobu anebo určitý rod, poněvadž erby ku konci 12. stol., ze kterého malby Znojmské pocházejí, ještě se nevyvíjely.

Erby naše 13. věku co do kontur a provedení kresby v ničem nezadávají současným německým, jak je z Hohenlohových aforismů známe; některé sobě zcela se podobají i předmětem i provedením, jako erb na pečeti Olbrama Šenka ze Šimberka (1230) a erb Oty staršího z Henneberka r. 1231, jen že Henneberský má orla o dvou hlavách. Přehlížíme-li pečeti Smila z Lichtemburka (1264), Jaroslava ze Šternberka a Purkarta z Vimberka (1284), pečeti starších Vítkovců a jízdecké pečeti pánů ze Strakonice užaseme nad vkusem a uměleckou dokonalostí toho, kdo je ryl a nechybíme snad domnívající, že tu spatřujeme působení románských národů, poněvadž i nedlouho potom mince naše dostávala tak ušlechtilý tvar, že překonala všechny středoevropské mince. Kdežto řezbářství pečeti dostoupilo tu velké výše, naši kamenníci, kteří náhrobní kameny tesali, drželi se starého způsobu domácího vytesávající jen kontury do kamene a aspoň v té příčině se nám zavděčili, že pány nevyobrazili jako vojáky, nýbrž jako soudce svého lidu v staročeském domácím kroji. Mníme obrazy Mstislava z Chlumu v Čáslavském u Hrona v Pacovském kostele. Z dob následujících máme však krásně provedených náhrobků drahé.

Doba posledních Přemyslovců odpovídá rannímu gothickému slohu, druhá Lucemburské doby pozdějšímu jeho vytváření. Vladislavský sloh se svou bohatou ornamentikou působil i na heraldiku. Přikryvadla posud ne-

dlouhá končí se odtud v tvary krásně stočené a všelijak se proplétající desky a erby, dostávají umělé a pestré vroubení a nikdež se nenechává prázdná nevyplněná plocha. Překrásný jest erb na Křivoklátě u druhé brány, pravá to heraldická vzácnost. (Viz Hrady VIII. 2.) Pěkné jsou též erby na Vladislavském kůru v kostele sv. Víta a náhrobek Majdaleny Hradecké z Gleichen (1492 v Jindřichově Hradci, kde jak hlavní erb Gleichovský, tak i dva malé erby pánů z Hradce bohatou ornamentikou ovinuty jsou). Jiný příklad jest erb na náhrobku Jiříka od Dubu v Němčicích u Budějovic pochovaného, kde ornamentika rostlinných tvarů vyplňuje vrchní dvě třetiny náhrobku. Krásné jsou příklady erbů v tomto slohu vyhotovených i na Tucherazské věži (Mikuláše z Landšteina 1474) erb Tábořský z l. 1515 a 1516 (v radnici tamže) a Kaplířů ze Sulevic na baště Vimberského zámku. Všechny jmenované erby, k nimž i Smečanské (Bořity z Martinic r. 1467) připočítáme, vynikají tabulovou formou, hluboko do zdi zapuštěnou a rámem z několika prutů buď rovných neb rostlinných složeným. V Táboře jest po stranách erbu i vznik Tábořské společnosti soškami naznačen, totiž v pravo Adamita s Adamitou, Hus a Jeronym v plamenech, v levo Žižka a Prokop.*)

*) Od vydavatele znovu a úplně přepracováno.